

сребром окованим пушкама и сабљама“⁴, и пише да се у Призрену „тажу и плету чарапе, бошче, мараме, ћилими дивних шара. Призренске везиље још увек везу своје ношње сребрним жицама“⁵. Писац Григорије Божовић пореди лепоту и раскош ових рукотворина с највеличанственијим остварењем византијског градитељства и лепоте у српском средњовековном градитељству: „Држи се стројна и шарена Грачаница, не сазидана и улепшана, но урешена и навезена као порукавље на Косовки девојци. Вера и Бог вез је то, а не неимарево слагање тесане сиге и гранита.“⁶

Братислава Идвореан Стефановић.
Ткане структуре – преплетаји ткања.
Нови Сад: Музеј Војводине, 2013.

Књига *Ткане структуре – преплетаји ткања* ауторке Братиславе Идвореан Стефановић настала је на основу вишедеценијског систематичног рада на проучавању традиционалних тканих преплетаја, као дела богатог текстилног стваралаштва Војводине. Објављена је као издање Музеја Војводине, у коме је ауторка провела цео свој радни век. Ова књига, тако, заокружује плодан рад искусне и посвећене истраживачице и музејске раднице. У књизи је дат преглед разноврсних тканих структура, који је значајан за разумевање развоја и специфичности текстилне културе, и то не само Војводине већ и ширег културног простора.

Научни метод се заснива на препознавању, анализи и класификацији појавних облика тканих структура у војвођанском ткању. Истраживачки циљ је, пак, идентификација и систематизација тканих структура према прихваћеним општим класификацијама. Књига садржи 224 странице штампаног текста опремљеног висококвалитетним пратећим фотографијама. Садржај је подељен у три основна дела: 1) Увод, 2) Типови тканих структура и 3) Каталог. Садржај је употпуњен литературом, списком текстилних музејских предмета и изворима објављених илустрација које се надовезују на каталог.

У уводном делу, теоријски су дефинисани и представљени основни елементи ткања, начини њиховог повезивања, преплитања и комбиновања. У овом делу су дефинисане и основне фазе у процесу ткања. Према начину узајамног преплитања нити основе и потке, односно на основу тога који елементи преовлађују на једном сантиметру ткане структуре, ауторка издваја три групе ткања: 1) ткање основиног лица, 2) ткање поткиног лица и

Данас, фотографије сведоче о вековном богатству народног стваралаштва и дOMETИМА српског духа на простору на коме је помрачена српска култура и угрожен живот Срба више но икад. Но ова књига би требало уједно да пробуди и зрачак наде, ма како слабашан и блед био, и нахрани нашу веру како бисмо организовано и осмишљено бранили богато наслеђе и право на културу на овим просторима, и како бисмо били доследни храбрим прецима, који су и у најтежим временима подносили највеће жртве.

Јордан Ристић

3) равномерно ткање. У систематизацији ткања ауторка примењује основну поделу на: 1) проста ткања (базична, елементарна) и 2) сложена ткања. Уз предложене дефиниције, ауторка у првој групи уочава три врсте основних преплетаја – платно, кеपर и сатен. С друге стране, сложена ткања су богатија и разноврснија у естетском и техничком смислу. Одликују их поред основних – систем преплетаја основе и потке – и додатни елементи помоћу којих се обликују шаре. Ауторка препознаје традиционалне технике: *у зев, на даску, броштрање, на нитиће*. У оквиру наведених група ткања, у украшавању се примењује техника *на прсте*. Све наведене и теоријски објашњене технике ткања заступљене у уводном делу, примењене су у практичној анализи у деловима који следе. Тако у делу „Типови тканих структура“, ткани преплетаји су представљени на примерцима одабраних музејских предмета из текстилних збирки и илустровани квалитетним фотографијама на којима је ткиво ткане структуре представљено у крупном плану.

Након поступног теоријског увода и илустрација тканих структура с примерима музејских предмета, прелази се на најважнији део књиге – „Каталог“, где су по утврђеном редоследу анализирани богате варијације тканих структура, евидентираних на разноврсним текстилним предметима који се чувају у музејима Војводине. Поред делова који се односе на две групе ткања – основна и сложена – које у себе укључују горе наведене врсте ткања, анализирана су и ткања на разбоју са Жакаровим механизмом и космате технике (*на петљу, чворовање, сена чвор...*). Посебан део „Каталога“ чини анализа комбинација тканих структура, које се често срећу у ткачкој пракси. У резизној и темелној анализи, ауторка указује да су својства предива основе и потке – сировински састав, начин упредања, дебљина нити и боја – саставни део ликовности тканине. Наведени

елементи, примењени у различитим варијацијама тканих преплетаја, чине основу богатог ткачког стваралаштва Војводине, које је на примерима одабраних предмета илустровано и приказно у овој књизи.

Основни извор за анализу чине 229 ручно тканих предмета који се чувају текстилним збиркама у десет музеја Војводине. Већина анализираних предмета потиче из Војвођанског музеја. Банатски предмети су из Градског музеја у Вршцу и из Народних музеја у Зрењанину, Кикинди, и Панчеву, као и из Сењанског музеја, при КОЦ „Турзо Лајош“ у Сенти. Област Бачке је представљена бројним предметима из Музеја Војводине, док је у мањој мери коришћен и материјал из Градских музеја у Суботици и Бечеју. Предмети из Музејске јединице Оџаци, у саставу Народне библиотеке „Бранко Радичевић“ у Оџацима, већином припадају колонистима који су се 1946. населили у Војводину. Публиковани материјал из Срема пореклом је из Завичајног музеја Рума и из Музеја Срема у Сремској Митровици. Такође, ауторки је за повлачење аналогија значајно и увид у текстилне збирке Етнографског музеја у Београду и Градског музеју у Сомбору.

Ауторка наводи уз предмете – укупно 229 предмета – назив (функцију), етничку заједницу из које потиче, место, област, време израде, музеј и инвентарни број. У списку текстилних музејских предмета и извора публикованих илустрација, наведене су димензије и начин набавке предмета, чиме су задовољени критеријуми неопходни за њихову идентификацију. Већина анализираних предмета по својој функцији припада ентеријерском текстилу; то су: пешкири, ћилими, чаршави, столњаци, прекривачи, поњаве; у мањем броју заступљени су: јастучнице, биљци, сламарице, узорци платна, завесе; укључен је и по један примерак губера, дуварника, комарника и черге. Другу групу по бројности чине појединачни одевни предмети. Најразноврснији преплетаји заступљени су на прегачама (предњим и задњим) и појасевима, а у анализи су у мањој мери коришћени и обојци, кошуље, мараме и по један опељак и прслук.

Ауторка је направила избор предмета узимајући у обзир мултикултуралност Војводине. Највећи број предмета потиче из српских заједница; други по бројности, што је условљено ткачком традицијом, јесу предмети из румунских заједница. Поред тога, заступљени су предмети из мађарских, шокачких, буњевачких, хрватских, словачких и русинских заједница, и по један пред-

мет из македонске, бугарске и ромске заједнице. Преплетаји су евидентирани још и на предметима српских колониста, које су донели 1946. године из других делова Србије (околина Ниша, из Топлице, Заплања, источне Србије), али и из бивше Југославије (Лика, Босна, Славонија и Македонија).

Предмети који служе за анализу, израђени су у периоду између 1850. и 1974. године. Другој половини 19. века припадају 34 предмета, док је 51 предмет настао у првој деценији 20. века. У ратном периоду (1912–1917), израђено је 10 предмета. Највећи број предмета – укупно 88 – настао је између два светска рата. Послератни период (1945–1974) заступљен је с 24 предмета.

Сматрамо да се значај књиге *Ткане структуре – преплетаји ткања* може сагледати на два нивоа. Први указује на широк спектар тканих преплетаја и бројних варијација које у комбинацији с различитим својствима основе и потке творе богат свет тканих структура у ликовном и техничком смислу. Овакав богат опус ткачког стваралаштва, с друге стране, представља одраз дугог културног континуитета ткања на простору Војводине. Ауторка наводи да се у оквиру традиционалног модела кућног ткања у различитим заједницама Војводине уочавају два основна типа. Код Срба, Румуна и Шокаца преовлађују двонитни ручни пребори разнобојном потком у два нита. С друге стране, код Мађара, Словака и Русина у највећој мери је заступљено чункање према шеми, односно према унапред задатом укрштању и растварању основе према узорку, у блоковима, односно техником која се популарно зове у народу *дизање нитића на прутуће*.

Други ниво на коме сагледавам значај књиге јесте њен допринос успостављању прекопотребне стандардизације традиционалних тканих преплетаја, која може наћи примену у музејској пракси, образовним институцијама, и у све бројнијим ткачким удружењима. Начин анализирања предмета применљив је и пожељан у музејској пракси, не само у Војводини већ и у другим деловима Србије, па и шире. Стога сматрам да ова књига треба наћи своје место као уџбеник, односно обавезна литература, у стручним текстилним школама (средњим, вишим и високим). Поред тога, она може послужити и као инспирација, оријентир и коректив ткачким удружењима, која као основни циљ своје делатности истичу очување традиционалне ткачке радности.

Марина Цветковић